

TØNSBERG
KOMMUNE

RAMMEVERK FOR 2. TRINN

Lek og lærelyst

Tønsberg kommune

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	3
Hvordan bruke rammeverket:	3
Bakgrunn for prosjektet.....	4
Hva er lek?	6
Ulike typer lek (Ringereide, 2021, 13. januar)	7
Voksenrollen	7
Sårbare barn i leken	8
Rammeverk for skole og SFO	9
Organisering av uka	10
Voksenstyrt aktivitet	10
Faglig innhold	11
Det fysiske miljøet og lekemateriell	11
Skolefritidsordningen (SFO)	12
Læreplanverket.....	13
Overordnet del og grunnleggende ferdigheter	13
Hvordan man kan arbeide med fire av de fem grunnleggende ferdighetene gjennom lek?	14
Kompetansemål etter 2. og 4. trinn som nås gjennom barnestyrt lek.....	15
Referanseliste.....	21

Innledning

I rammeverket for Lekende lett skolestart er halvparten av tiden på 1. trinn satt av til barnestyrt lek for å sikre at alle barn får en god start på skolen. Men det kan ikke stoppe der! Barn trenger å leke videre i skoleløpet for at skolehverdagen skal være mer på deres premisser, for at de skal oppleve trygghet og føle at de er en del av et fellesskap, samt oppleve mestring. Lek gir også det beste utgangspunktet for å bygge trygge og gode relasjoner mellom voksne og barn, og mellom barna. Forskere/biologer mener at jo mer sosialt intelligent en art er, jo lengre har arten behov for å leke (Pellis et al., 2010). Mennesker er en avansert sosial art og har behov for å leke lenger enn til 6-7-årsalder.

Jo høyere opp i trinnene på skolen, jo større faglig fokus med mange og stadig mer krevende kompetansemål som ikke kan nås gjennom barnestyrt lek. Det vil være barn som opplever skolen som utfordrende. Derfor blir det feil å kalle rammeverkene på høyere trinn for «Lekende lett skole» eller «Lekende lett skolegang.» Derfor har styringsgruppa valgt å kalle videreføringen av Lekende lett skolestart for «Lek og lærelyst.» Selv om skolen etter hvert blir mer krevende kan mer lek likevel bidra til å gjøre skolegangen enklere for flere barn fordi leken bidrar til utvikling av de ferdighetene barna trenger for å mestre skolehverdagen. Blant annet å håndtere krav og forventninger, regulere følelser og atferd, sette seg mål og jobbe mot de målene, samt vise utholdenhet ved ulike aktiviteter, også de kjedelige.

I rammeverket for Lekende lett skolestart og i dette rammeverket er det ingen krav om at barna må få leke fra morgenen av, men formuleringen «bør» legger likevel en forventning om at dagen bør organiseres slik. Begrunnelsen for at barna bør få leke fra morgenen av, er at det gir alle barn en mild overgang der de selv kan få bestemme hva de ønsker å gjøre når skoledagen starter. Det er mulig for lærerne å møte barnas ulike behov, om det er å fortelle om gårsdagens fotballkamp eller å sitte på et fang fordi det har vært en vanskelig morgen. Barna får delt gode opplevelser og de kjenner på mestring i leketiden. Når undervisningen starter, har alle barna hatt gode opplevelser som gjør at de har mer å gå på i møte med krav og forventninger. Barna oppleves mer regulerte i undervisningstiden, de er deltagende og konsentrerte.

Hvordan bruke rammeverket:

1. Rammeverket gir oversikt over grunnleggende ferdigheter og kompetansemål som ivaretas gjennom leken. De resterende kompetansemålene står også i rammeverket slik at lærer kan bruke rammeverket for å planlegge undervisningen.

2. Rammeverket kan brukes som utgangspunkt for refleksjon og drøfting hos de ansatte rundt blant annet tilrettelegging av ulike typer lek, voksenrollen i lek og tilpasninger for sårbare barn i lek.
3. Rammeverket gir faglig påfyll og presenterer en del teori som kan være viktige for de voksne å ha med seg, både for egen trygghet, men også i møte med foreldre som kan ha ulike spørsmål.
4. Rammeverket kan også brukes i forbindelse med veiledning til fagarbeidere/assistenter.

For at rammeverket skal kunne brukes på denne måten, både på 1. og 2. trinn, vil den første delen i begge rammeverkene være lik. Før selve rammeverket presenteres er det en teoridel bestående av bakgrunnen for behovet for mer lek i skolen samt lek og voksenrollen. Har du lest rammeverket for Lekende lett skolestart, kan du hoppe over teoridelen og gå rett til rammeverket for skole og SFO.

Bakgrunn for prosjektet

Lek og rekreasjon er essensielt for barns helse og velvære og stimulerer utviklingen av kreativitet, fantasi, selvtillit og mestringstro, så vel som fysisk, sosial og emosjonell styrke og dyktighet. De bidrar til alle sider av læring; de er en type deltakelse i hverdagslivet og er i seg selv av verdi for barnet, rett og slett ved gleden de gir.

Forskning viser at leken også er sentral i barns spontane driv til utvikling, og at den spiller en viktig rolle i hjernens utvikling, særlig i de første leveårene. Lek og rekreasjon stimulerer barns evne til å forhandle, gjenvinne emosjonell balanse, løse konflikter og ta avgjørelser (...).

Lek i Barnekonvensjonen – artikkel 31 (FN, 1989)

Med innføringen av Reform 97 startet 5- og 6-åringer på skolen. Tanken var at barnetrinnet skulle kombinere det beste fra barnehagen og skolen. De minste barna skulle få en god og trygg overgang når de begynte på skolen og skulle trives, lære og oppleve mestring. En viktig intensjon med seksårsreformen var at leken skulle ha en sentral plass i skolehverdagen for elever på 1. til 4. trinn, og at 1. trinn skulle ha et klart førskolepreg med læring gjennom lek. 25 år senere viser evalueringen av seksårsreformen at leken, og spesielt den frie leken, har mistet sin sentrale plass. Det faglige trykket starter tidligere, der det er et sterkt fokus på bokstavinnlæring i de fleste 1. klasserom allerede fra start og en forventning om at barna skal kunne lese enkle ord allerede før jul. I 2001 tok opplæringen i større grad utgangspunkt i barnas hverdag og benyttet seg av praktiske oppgaver, mens i 2021 er barna mer stillesittende og bruk av

analoge og digitale læremidler benyttes i stor grad som utgangspunkt for opplæringen (Bjørnestad et al., 2022). Samtidig roper forskere og fagfolk at dagens læreplan og skole ikke tar hensyn til den variasjonen det er i utviklingen hos barna som starter på skolen, og at noen barn rett og slett ikke er klare for å sitte stille på en stol og lære seg bokstaver (blant annet Lunde & Brodal, 2022). Kaja Næss Johannessen (2024) sier det så enkelt og brutalt som at skolen jobber mot barnas biologi.

Selvrapporterte psykiske helseplager hos ungdom øker (Ungdata, 2020, 23. januar), andelen elever som har behov for spesialundervisning øker (tall fra Tønsberg), skolefravær ser ut til å øke (tall fra skolefraværsteamet i Tønsberg) og det er flere elever som opplever mobbing på skolen nå enn tidligere (Wendelborg, 2024). Kan en mer lekbasert skolehverdag være med på å forebygge elevers frafall i ungdomsalder, psykiske utfordringer og redusere spesialundervisningen i skolen?

Elise Farstad Djupedal (2024) fant, da hun jobbet med sin doktorgrad, at grunnskolen ikke bare er utvidet med ett år (det tiende grunnskoleåret) siden 90-tallet, men at timetallet har økt slik at det utgjør et helt skoleår til. Hovedvekten av disse timene er norsk og matematikk, og de fleste er plassert på barnetrinnet (Djupedal, 2022). Det er gode intensjoner som ligger bak alle endringer i skolen og det har vært et ønske om å heve kvaliteten på opplæringen, men resultatene på PISA gir ingen indikasjoner på at innføringen av to ekstra grunnskoleår har hatt noen positiv effekt på barnas læring.

Forskning på lek viser en lang liste av positive effekter, både på fysisk og psykisk helse, og læring. Det er blant annet funnet en sammenheng mellom barns ferdigheter i lek og deres ferdigheter i matematikk i barnehagealder (Reikerås, 2020).

Gjennom lek øver barn på en rekke ferdigheter som de trenger for å mestre livets opp- og nedturer og for å fungere godt sammen med andre (se Eide-Midtsand, 2015; Lunde & Brodal, 2022; Sandseter & Kvalnes, 2021 for forskning på gevinstene ved lek). Siden forskning viser at eksekutivfunksjonene (evnen til målrettet handling, håndtere krav og tilpasse seg omgivelsene) er viktigere ved skolestart for hvordan det siden går med elevene i skolen enn intelligens og lese- og regneferdigheter (Christakis, 2017; Diamond, 2013), er det verdt å nevne at leken, og spesielt rollelek, ser ut til å være en av de beste aktivitetene for å utvikle de eksekutive funksjonene (Thibodeau-Nielsen et al., 2020).

Ved å bruke mer tid på lek vil barna altså få mer tid til å utvikle de ferdighetene som trengs for å delta i de mer «skolske» aktivitetene. Når barn blir spurt om hva som er viktig for dem ved skolestart, svarer de vennskap og lek (Schanke & Øksnes, 2022). Barn definerer lek som den leken de selv kan ta initiativ til og styre selv, og det er denne leken som i stor grad har forsvunnet fra skolen. Med Lekende lett skolestart er det et ønske om å ta barna på alvor og møte dem der de er i sin utvikling. Alle barn har godt av å leke, uavhengig av modenhet. Mer lek i skolen kan sikre at flere barn opplever en god overgang fra barnehage til skole.

Grunnleggende ferdigheter og kompetansemål tar mye plass i skolen og de prioriteres ofte foran mye annet fordi det er det elevene skal vurderes i. I overordnet del i læreplanen står det om dannelsesoppdraget til skolen, om verdier og prinsipper. Her står det om menneskeverdet, respekt, inkludering, kritisk tenkning, etisk bevissthet, livsmestring mm. (Kunnskapsdepartementet, 2017). Med Lekende lett skolestart er det også et mål å få overordnet del i førersetet for opplæringen. Gjennom lek med andre lærer barn naturlig mange av temaene beskrevet i overordnet del, ferdigheter og kunnskaper som er særlig viktige for å klare seg i samfunnet.

Mer lek i skolen.

Hva er lek?

For barna er lek den leken de kan ta initiativ til og styre selv (Olsson, 2023; Schanke & Øksnes, 2022). Per Brodal (2024) er tydelig på at all lek er fri, ellers er det ikke lek. I rammeverket brukes frilek og barnestyrt lek om det samme; nemlig den leken barna får ta initiativ til og styre selv. FN har kommet med en presisering til artikkel 31 på bakgrunn av en bekymring for at økte utdanningskrav og andre strukturerte aktiviteter ikke gir nok rom til leken eller anerkjenner viktigheten av leken: «...er det i tilbudet av strukturerte og organiserte aktiviteter, men like viktig er behovet for å skape tid og rom for barn til å engasjere seg i spontan lek, rekreasjon og kreativitet, og å fremme samfunnsmessige holdninger som støtter og oppmuntrer til slik aktivitet» (FN, 2013, s. 3). Selv om leken styres av barna må de voksne være til stede, legge til rette for og noen ganger delta i leken. For å få til god barnestyrt lek der alle barn får utfolde seg og føler seg inkludert, må de voksne vite hvordan de kan legge til rette for ulike typer lek og hvordan de kan involvere seg i leken for å støtte barna på en best mulig måte.

Ulike typer lek (Ringereide, 2021, 13. januar)

- Øvelseslek/funksjonell lek
der barna øver på ulike ferdigheter, det er fysisk aktiv lek og også risikofylt lek. Her inngår hoppe, løpe, klatre, krype, balansere og herjelek slik som dytte, kile, jage-ta, lekeslåssing osv.
- Konstruksjonslek
klosser, Lego, klipp og lim, perler
- Symbolsk lek
liksomlek, rollelek, fantasilek
- Regelstyrt lek
følger bestemte regler for hva som er lov og ikke

I vanlig lek blant barn går gjerne leken innom flere av disse typene. F.eks når barna leker Spiderman og de klatrer i trær (symbolsk og funksjonell lek). Og tidlige former for herjelek utvikler seg til mer regelstyrte varianter når barna blir eldre (eks. Jage-ta lek i småbarnsalder utvikler seg til sisten, mens dytting/lekeslåssing kan utvikle seg til kongen på haugen).

Den funksjonelle leken, spesielt den risikofylte og herjeleken blir i større grad stoppet av voksne enn andre typer leker (Eide-Midsand, 2015, s. 46). Det er denne leken gutter deltar mest iherdig i, og det er forskning som viser at gutter i større grad enn jenter trenger den type lek for en god utvikling av de emosjonelle ferdighetene (Lindsey & Colwell, 2013). Det er derfor svært viktig at den voksne er bevisst sin egen holdning til de ulike typene lek og at det tilrettelegges for alle typer lek. På grunn av begrenset plass vil det være vanskelig for mange skoler å tilrettelegge for herjelek innendørs, men det oppmuntres til å se på mulighetene for noe boltreplass for barna også inne.

Voksenrollen

Selv om det er barnestyrt lek, må de voksne være tilgjengelige og oppmerksomme når barna leker. De voksne må kunne innta ulike roller i leketiden etter hva det er behov for. I løpet av en lekeøkt kan en voksen ha vært en observatør som har fulgt med på alle barna og hatt oversikt, vært en som satte i gang en lek sammen med et barn som strevde med å komme i gang i leken, hatt en passiv rolle som pasient i en sykehuslek og veiledet barn i en lek der det oppstod konflikt. Kanskje har den voksne også vært et trøstende fang for et barn som hadde en tung morgen. Selv om de voksne ikke skal bestemme hva barna gjør i leketiden må de likevel tilrettelegge i leketiden slik at det blir en god stund for alle barn. Det er mange måter å tilrettelegge på som fremdeles gir lek på barnas premisser. Å starte opp en lek er en form for tilrettelegging så lenge det er frivillig om barna vil bli med i leken. Den voksne kan delta i lek på ulike måter, ved å være en passiv eller aktiv deltager, en fasilitator og/eller en som setter ord på det som skjer. Den voksne fungerer

som en reguleringsstøtte for barn i leken og kan være en god rollemodell for blant annet sosiale ferdigheter (turtaking, be om hjelp, problemløsning osv.) og emosjonelle ferdigheter (gjenkjenne og sette ord på følelser, se følelser hos andre, uttrykke egne behov osv.). Det kan ta tid for voksne å bli trygg i den nye rollen i leketiden og det er derfor viktig at det settes av tid til refleksjon og diskusjon rundt dette temaet.

Tips og triks for voksne i lek (Webster-Stratton, 2009):

- Følg barnas initiativ
- Unngå spørsmål
- Unngå kritikk
- Gi spesifikk ros og positive tilbakemeldinger
- Vær en god rollemodell
- Del gode følelser
- Oppmuntre idéer og forslag
- Bruk leker som oppmuntrer til flerbruk og kreativitet

Sårbare barn i leken

Gjennom observasjon av barn i lek kan de voksne tilegne seg viktig informasjon. Barn kan ha ulike utfordringer som gjør det vanskelig for dem i leketiden, som for eksempel vansker med å komme inn i lek, vansker med å holde seg i én lek over tid, vansker med å leke med flere barn samtidig, språklige utfordringer som gjør kommunikasjonen i lek vanskelig osv. Noen barn har motoriske utfordringer som gjør at de alltid velger rolige og stillesittende aktiviteter, mens andre barn alltid velger å tegne i leketiden fordi det oppleves trygt. Akkurat som at noen barn trenger spesielle tilrettelegginger i ordinær undervisning, kan noen barn ha behov for tilrettelegging i leketiden. Det kan handle om å gjøre noe lekemateriell mer eller mindre tilgjengelig (eks. fjerne tegning

Lek og rekreasjon stimulerer barns evne til å forhandle, gjenvinne emosjonell balanse, løse konflikter og ta avgjørelser.

som mulighet for et barn som alltid tegner), men det kan også handle om å ramme inn i stor grad og i enkelte tilfeller styre deler av leketiden for noen barn. Målet med denne ekstra tilretteleggingen er å sikre inkludering og at leketiden blir god for alle, samt sørge for at alle barn får en utvikling. Noen eksempler:

- Svake sosiale ferdigheter: Dersom et barn har svake sosiale ferdigheter og har utfordringer med å delta i leketiden der det er mange å forholde seg til og uoversiktlig, kan det tilrettelegges for mindre lekegrupper på et mindre rom og det kan rulleres på hvilke barn som er ute på gruppa med den eleven. En voksen må være med i leken for å kunne støtte og veilede det sårbare barnet og kan gradvis trekke seg ut av leken ettersom eleven mestrer mer selv.
- «Flyktige» barn: dersom et barn strever med å holde seg i en lek over tid og har hyppige skifter, kan det være behov for at den voksne deltar i lek med det barnet. Barn holder gjerne fokus over lengre tid når en voksen deltar i lek sammen med dem.
- Barn som strever med å komme inn i lek: den voksne kan starte en lek med barnet. Voksne i lek tiltrekker seg barn og det vil etter hvert komme flere barn til. Den voksne kan trekke seg ut av leken hvis leken fungerer godt og det sårbare barnet ikke ser ut til å trenge mer støtte.
- Passive barn: For barn som strever motorisk og/eller som i liten grad velger fysisk aktiv lek, kan den voksne legge til rette for ulike fysiske leker og forsøke å få med barnet. Dersom det er vanskelig å få med barnet i mer fysisk aktiv lek med ulike former for tilrettelegging, kan det være behov for at den voksne velger ut noen timer av leketiden i løpet av uka som den voksne styrer. Den voksne kan f.eks. lage en hinderløype og bestemme at eleven må delta på den aktiviteten i 30 minutter. Flere barn vil velge å være med og det er derfor ikke noe som eleven gjør alene med en voksen.

Rammeverk for skole og SFO

Rammeverket inneholder temaene organisering, faglig innhold, SFO samt fysisk miljø og lekemateriell. Rammeverket inneholder alle kompetansemålene etter 2. trinn (4. trinn i noen fag). Kompetansemålene styringsgruppa, med innspill fra lærerne på pilotskolene, mener oppnås gjennom barnestyrt lek er uthevet. Styringsgruppa har satt opp et forslag til fag- og timefordeling (eget vedlegg), der fem timer i uka brukes til den barnestyrt leken. Det er viktig å bemerke at den overordnede delen i Kunnskapsløftet, grunnleggende ferdigheter og kompetansemål er lagt til grunn.

Rammeverket er tydelig og førende på tiden som skal settes av til barnestyrt lek og at det må sikres sammenhengende tid til den barnestyrt leken. Når det kommer til organisering av dagen, faglig innhold, fysisk miljø og lekemateriell kommer rammeverket med noen anbefalinger og ønsker å skape bevissthet rundt ulike løsninger, men det er stort handlingsrom for skolen og for den enkelte lærer.

I tillegg til dette rammeverket er det viktig med kompetanseheving til lærere og ansatte i SFO. De må være bevisste på ulike typer lek og hvordan det tilrettelegges for de ulike typene lek. De må forstå viktigheten av lek og lære seg ulike måter å delta i og støtte barn i lek. Skoleledelsen har en viktig jobb med å støtte de ansatte og anerkjenne at voksenrollen i skolen, spesielt for lærerne, blir annerledes med mye barnestyrt lek. Det bør prioriteres tid på utviklingstid for hele personalet og på trinnteam til å jobbe med temaet lek og voksenrollen i lek.

Foreldre kan noen ganger være pådrivere for et høyt faglig trykk på skolen og må også gjøres bevisste på all den naturlige læringen som skjer gjennom lek. Det er viktig med god informasjon fra både skole og PP-tjenesten.

Organisering av uka

På 2. trinn i Tønsberg kommune har elevene 18 undervisningstimer i uka. Minimum fem av disse timene skal settes av til barnestyrt lek. Leketiden bør legges fra morgenen av fire dager i uka med én time per dag, mens den femte timen legges til uteskole.

Begrunnelsen for at dagen bør starte med lek er for å sikre at lærerne får nok tid til å se alle barna og for å gi alle barn en god start der de føler på mestring og inkludering i et fellesskap. Den barnestyrt leken kan organiseres både inne og ute.

Voksenstyrt aktivitet

Mange voksne i skolen er svært gode på å organisere felles aktiviteter for hele klassen. Voksne kan kalle dette lek, men barna selv opplever ikke dette som lek. Slike aktiviteter er likevel positive og verdifulle, og lærere bør fortsette å bruke tid på slike aktiviteter. Det er viktig å presisere at dette er aktiviteter som kommer i tillegg til den barnestyrt leken, ikke i stedet for. I de voksenstyrte aktivitetene øver elevene på sosiale og emosjonelle ferdigheter, relasjonene mellom barna styrkes og elevene blir tryggere på hverandre. Dette bidrar til et bedre klassemiljø. Det gir også alle elevene i klassen felles opplevelser som de kan bygge videre på i den barnestyrt leken og som kan gjøre at barn som vanligvis ikke leker sammen, finner sammen i lek. For tips til ulike voksenstyrte aktiviteter se vedlegg.

Faglig innhold

Barn er naturlig nysgjerrige og ønsker å lære. Den barnestyrt leken vil, for de aller fleste barn, bidra til motiverte barn på skolen. Det er mange måter å organisere undervisningen på og organiseringen vil påvirke barnas utbytte av opplæringen. Varierte og praktiske arbeidsmetoder anbefales, og det er viktig å gjøre det som skal læres relevant for barna. Ved å bruke en lekbasert tilnærming gir det som skal læres mer mening for barna og da er det større sannsynlighet for at barna lærer. Erfaringer barna gjør seg i den barnestyrt leken kan være et godt utgangspunkt for

undervisningen og lærer kan bruke eksempler fra leken for at undervisningen blir mer relevant. Et eksempel her kan være når lærer skal ta for seg kompetansemålet «identifisere og reflektere over etiske spørsmål» i KRLE, så går det an å bruke opplevelser barna har hatt i leken for å få frem at barna stadig møter etiske spørsmål og gjør ulike vurderinger. Den barnestyrt leken bidrar også til læring ved at barn ofte tar med seg det de har lært/utforsket inn i lek og dermed forsterkes læringen.

Tønsberg kommune er med i Liv og røre, og der vektlegges bruk av fysisk aktiv læring (FAL). Bruk av FAL-økter anbefales da det er en metode som gir variasjon og aktivitet i undervisningen (Vestfold og Telemark Fylkeskommune, 2021). Forskning har vist at elever som beveger seg, lærer mer (Jeppesen, 2024, 10. februar).

Den barnestyrt leken skjer både inne i klasserommet og ute i skolegården eller ved utedager.

Det fysiske miljøet og lekemateriell

I klasserommet og andre tilgjengelige rom, må det skapes nok rom for den barnestyrt leken. Det må jobbes for at det fysiske miljøet inviterer til lek. Når det kommer til møblering, anbefales det å prøve ut ulike måter å organisere klasserommet på for å se hvordan det fungerer i barnegruppa. Det handler om å få en bevissthet rundt hvordan det fysiske miljøet og organiseringen påvirker dynamikken i gruppa. Noen skoler har større muligheter for fleksible løsninger på grunn av lokalene de disponerer, mens for andre vil det ikke være like mange muligheter. Der det er mulig kan også SFO-arealene

benyttes i løpet av skoledagen. Det kan skape mer rom og muligheter for leken. Når det er barnestyrte lek, kan det være behov for områder som er mer skjermet der barna kan delta i roligere aktiviteter samt ta seg en pause. Dette kan løses ved for eksempel å ha et mindre rom som er definert til roligere aktiviteter eller ved å ha lyddempende skjermvegger/møbler med støydemping i klasserommet.

Når det kommer til materiell, anbefales det å kjøpe/skaffe ikke-definerbart, eller såkalte åpne lekemateriell fordi det ikke begrenser barnas lek. Åpne materialer gjør at barna i større grad må bruke fantasien og det kan brukes i mange forskjellige leker. «Jo mer lekene forteller nøyaktig hva barnet skal gjøre med det, jo mindre stimulerer det til fantasi, kreativitet og utforsking» uttalte Per Brodal til podkasten Foreldrerådet (2024, 22. januar). Åpent materiell er ofte billigere og noen ganger gratis. Som eksempel kan grønne kasser brukes til å bygge fly, buss, hinderløype, butikk osv. Og kastanjenøtter kan være penger, ulike typer mat, diamanter osv. Se vedlegg for tips til ulike typer materiell og hvordan det kan skaffes.

Selv om ikke-definerbart lekemateriell anbefales, kan også definerbart lekemateriell være tilgjengelig for barna. Ikke-definerbart materiell kan utfordre både voksne og barn dersom de har lite erfaring med slikt lekemateriell fra før eller om barn har utfordringer med språk og/eller late-som lek. Derfor må de voksne støtte barna i møte med ikke-definerbart lekemateriell og hjelpe barna med å se mulighetene som finnes, komme med idéer, leke sammen med osv. De voksne må også tåle, når nye materialer introduseres, at det kan ta litt tid før barna finner ut av hvordan de kan leke med det og at det i den fasen kan oppleves som mer kaotisk lek.

Skolefritidsordningen (SFO)

Fra rammeplanen til SFO (Kunnskapsdepartementet, 2021, s. 7):

2.2. Barndommens egenverdi

Barndommen har sin egenverdi, og SFO skal, i samarbeid og forståelse med hjemmet, ivareta barnas behov for omsorg og tilsyn, samtidig som det gis rik mulighet for meningsfull fritid og lek. SFO skal bidra til trivsel og glede i selvvalgt lek og tilrettelagte aktiviteter, og gi rom for rekreasjon og hvile.

Videre i rammeplanen står det at SFO skal legge til rette for lek og tilrettelagte aktiviteter og at leken skal ha en sentral plass i SFO. SFO skal sørge for at alle barn blir inkludert i fellesskapet på SFO og det skal legges til rette for at de voksne jevnlig kan «diskutere og reflektere over hva lek innebærer, og hvordan man som ansvarlig tilrettelegger opptrer i møte med lekende barn» (Kunnskapsdepartementet, 2021, s. 14). Rammeplanen til SFO omtaler altså det meste styringsgruppa ønsker å få til gjennom Lekende lett skolestart.

Ulike lekearenaer.

Når forskere har snakket med barn som nylig har startet på skolen, kommer det frem at skolebarna omtaler skolen som en type "lekseland", og SFO som "lekeland" på skolen (Schanke & Øksnes, 2022). SFO er et viktig bidrag for en smidigere overgang mellom barnehage og skole ved at barna får tid og rom til å leke – noe som er kjent og dermed trygt for barna – og bidrar på den måten også til at barna danner nye relasjoner til barn og voksne, samt gjør seg kjent med skolens område på en lekende og utforskende måte. SFO må fortsette å verne om den barnestyrte leken samt tilby ulike aktiviteter, og de voksne på SFO må være bevisst egne holdninger til ulike typer lek, legge til rette for alle

typer lek og støtte og hjelpe barn i lek. Flere forskere mener at SFO, ved å være en lekearena, bidrar i dannelsesoppdraget til skolen (blant annet Øksnes et al., 2014).

Det er en utfordring for mange skoler å få til samarbeid mellom ansatte i SFO og undervisningspersonalet. Det å tenke helhetlig rundt barnas skolehverdag, uavhengig om det er SFO eller undervisning, kan gi barna en økt følelse av sammenheng og smidigere overganger i hverdagen. Åsvang skole i Trondheim kommune har jobbet systematisk med samarbeid SFO-undervisning og har blant annet fast samarbeidstid mellom lærere og ansatte i SFO samt felles ukeplaner som gir oversikt over hva som skjer både på SFO og i undervisningstiden. På Åsvang skole møter lærerne på ett trinn ansatte i SFO ukentlig i ett friminutt (15 minutter). Da er det lærere på et annet trinn som får ansvar for alle elevene på begge trinnene i det friminuttet. Videre parallellkjører Åsvang skole kompetanseheving/utviklingsarbeid slik at ansatte på SFO og skole har de samme temaene.

Læreplanverket

Overordnet del og grunnleggende ferdigheter

Læreplanverkets overordnede del tar for seg opplæringens verdigrunnlag. Lek kommer inn som et eget avsnitt allerede i kapittel 1.4: skaperglede, engasjement og utforskertrang (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7).

For de yngste barna i skolen er lek nødvendig for trivsel og utvikling, men også i opplæringen som helhet gir lek muligheter til kreativ og meningsfylt læring.

Lek blir nevnt flere steder i overordnet del, og leken kan kobles på flere dimensjoner av opplæringens verdigrunnlag, prinsipper for læring, utvikling og dannelse, samt prinsipper for skolens praksis.

Ordet lek i seg selv eller som del av et annet ord blir brukt til sammen 60 ganger i læreplanene for fagene. Kroppsøving og matematikk er fagene der leken blir svært fremtredende, men leken nevnes også i språkfagene og i de praktisk estetiske fagene. I tillegg har leken en plass i utviklingen av de grunnleggende ferdighetene.

Hvordan man kan arbeide med fire av de fem grunnleggende ferdighetene gjennom lek?

Muntlige ferdigheter:

Barn får mye øvelse i muntlige ferdigheter gjennom lek og lekbaserte aktiviteter. Forskning viser at lek fremmer språkutviklingen, barn øver seg på å lytte til andre, uttrykke egne meninger og øver seg på problemløsning sammen med andre.

Å kunne skrive:

Det er mange barn som er motiverte for å skrive, når de kan skrive på sin måte og om noe som engasjerer dem (eks. lekeskriving). Erfaringene fra pilotskolene er at mange barn velger å skrive i leketiden og dermed får øvd seg på å gjenkjenne, gjenkalle og forme bokstavene. Ved å ha blyanter, ark, kritt osv tilgjengelig i leketiden, vil barna benytte seg av det materiellet. De voksne kan foreslå at barna lager skilt/lister ol. når de leker ulike leker som butikk, restaurant, sykehus osv.

Å kunne regne:

Barn får øvd på de grunnleggende ferdighetene i regning gjennom lek. Barn forholder seg til mengder, tall og ulike former i lek, og de bruker mange begreper som er viktige for den matematiske forståelsen.

Å kunne lese:

Barn er som regel nysgjerrige på bokstaver og lesing, og utforsker dette i lek. Når læring kombineres med muligheten for lek, vil barna fortsette å utforske det de har lært i leken.

Barn som ikke kan lese ennå, vil late som de leser, mens de som kan lese, vil få mer trening gjennom lek der det er muligheter for å lese..

Kompetansemål etter 2. og 4. trinn som nås gjennom barnestyrte lek

I denne delen er alle kompetansemål som skal være nådd etter 2. trinn (KRLE og mat og helse etter 4. trinn). Kompetansemålene som er ivaretatt gjennom barnestyrt/fri lek er uthevet. Vær oppmerksom at enkelte kompetansemål kun delvis oppnås gjennom barnestyrt lek.

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

Norsk:

- lytte til og samtale om skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk
- låne og lese bøker fra biblioteket
- **uttrykke tekstopplevelser gjennom lek, sang, tegning, skriving og andre kreative aktiviteter**
- **samtale om og beskrive hvordan ord vi bruker, kan påvirke andre**
- **leke med rim og rytme** og lytte ut språklyder og stavelser i ord
- trekke bokstavlyder sammen til ord under lesing og skriving
- lese med sammenheng og forståelse på papir og digitalt og bruke enkle strategier for leseforståelse
- **lytte, ta ordet etter tur og begrunne egne meninger i samtaler**
- **beskrive og fortelle muntlig** og skriftlig
- skrive tekster for hånd og med tastatur
- bruke store og små bokstaver, punktum, spørsmålsteget og utropsteget i tekster og samtale om egne og andres tekster
- **lage tekster som kombinerer skrift med bilder**
- utforske og samtale om oppbygningen av og betydningen til ord og uttrykk
- utforske eget talespråk og samtale om forskjeller og likheter mellom talespråk og skriftspråk

Matematikk:

- **ordne tal, mengder og former ut fra egenskaper, samanlikne dei og reflektere over om dei kan ordnast på fleire måtar**

- **utforske tal, mengder og teljing i lek, natur, biletkunst, musikk og barnelitteratur**, representere tala på ulike måtar og omsetje mellom dei ulike representasjonane
- **eksperimentere med teljing** både framlengs og baklengs, velje ulike startpunkt og ulik differanse og beskrive mønster i teljingane
- **utforske og beskrive generelle eigenskapar ved partal og oddetal**
- beskrive posisjonssystemet ved hjelp av ulike representasjonar
- plassere tal på tallinja og bruke tallinja i rekning og problemløysing
- **utforske addisjon og subtraksjon og bruke dette til å formulere og løyse problem frå lek og eigen kvardag**
- utforske den kommutative og den assosiative eigenskapen ved addisjon og bruke dette i hovudrekning
- kjenne att og beskrive repeterande einingar i mønster og **lage egne mønster**
- **utforske, teikne og beskrive geometriske figurar frå sitt eige nærmiljø** og argumentere for måtar å sortere dei på etter eigenskapar
- **måle og samanlikne storleikar som gjeld lengd og areal, ved hjelp av ikkje-standardiserte** og standardiserte måleiningar, beskrive korleis og samtale om resultata
- forklare korleis ein kan beskrive tid ved hjelp av klokke og kalender
- **lage og følgje reglar og trinnvise instruksjonar i lek og spel**

Engelsk:

- bruke digitale ressurser for å oppleve språket via autentiske språkmodeller og samtalepartnere
- lytte til og gjenkjenne språklyder og stavelser i ord
- koble språklyder til bokstaver og stavemønstre og trekke bokstavlyder sammen til ord
- lytte til og utforske det engelske alfabetet og uttalemønstre i lek- og sangaktiviteter
- oppdage hørfrekvente ord og fraser i ulike type tekster
- **stille og svare på enkle spørsmål, følge enkle instruksjoner og bruke noen høflighetsuttrykk**
- **delta i innøvd dialoger og spontane samtaler om egne behov og følelser, dagligliv og interesser**
- oppdage ord som er felles for engelsk og andre språk eleven kjenner til
- lytte til, lese og samtale om innhold i enkle tekster, inkludert billedbøker
- lese og eksperimentere med å skrive kjente ord, fraser og enkle setninger
- tilegne seg ord og kulturell kunnskap gjennom engelskspråklig barnelitteratur og barnekultur

Kroppsøving:

- bruke digitale ressurser for å oppleve språket via autentiske språkmodeller og samtalepartnere
- **utforske eigen kroppsleg bevegelse i leik og andre aktivitetar, åleine og saman med andre**
- **utforske og gjennomføre grunnleggjande bevegelsar som å krype, gå, springe, hinke, satse, lande, vende og rulle i ulike miljø ut frå egne føresetnader**
- **øve på å avlevere, ta imot og leike med ulike reiskapar og balltypar**
- **leike og vere med saman med andre i aktivitet i varierte bevegelsesmiljø**
- leike og utføre grunnleggjande øvingar med tilvenning til vatn, som å dykke, flyte, gli, skape framdrift, hoppe uti og orientere seg i vatn
- **forstå og praktisere enkle reglar for samspel i ulike bevegelsesaktivitetar**
- **utforske naturen i nærmiljøet med varierte aktivitetar til ulike årstider**
- **forstå og praktisere turreglar og bruke klede etter vær og forhold i naturen**
- øve på trygg ferdsel i trafikken
- øve på trygg ferdsel ved vatn og på å kunne tilkalle hjelp

Kunst og håndverk:

- bruke håndverksteknikker og håndverktøy i utforming av tre, leire og tekstil på en miljøbevisst og trygg måte
- **undersøke egenskaper ved materialer og dele sanseerfaringer**
- utforske ulike visuelle uttrykk og **bygge vidare på andres ideer i eget skapende arbeid**
- **eksperimentere med form, farge, rytme og kontrast**
- studere form gjennom å tegne, male og fotografere
- skape fortellinger ved hjelp av digitale verktøy etter inspirasjon fra lokale og nasjonale kunstverk
- forestille seg og beskrive framtiden gjennom tegning og modeller
- planlegge og konstruere i naturmaterialer etter inspirasjon fra samisk og lokal byggeskikk
- vise fram og presentere objekter gjennom utstilling eller samling

Musikk:

- **utøve et repertoar av sangleker, sanger og danser hentet fra elevenes nære musikkultur og fra kulturarven**

- **utforske og eksperimentere med puls, rytme, tempo, klang, melodi, dynamikk, harmoni og form i dans, med stemmen** og i spill på instrumenter
- **leke med musikkens grunnelementer gjennom lyd og stemme**, lage mønstre og sette sammen mønstrene til enkle improvisasjoner og komposisjoner, også med digitale verktøy
- formidle opplevelser av ulike musikalske uttrykk gjennom samtale og kunstneriske uttrykksformer

Naturfag:

- **undre seg, utforske og lage spørsmål, og knytte dette til egne eller andres erfaringer**
- presentere funnene sine og beskrive hvordan eleven har kommet fram til dem
- presentere egne ideer til teknologiske oppfinnelser
- **utforske** og beskrive **observerbare egenskaper til ulike objekter, materialer og stoffer og sortere etter egenskaper** samtale om hvordan vi kan ta miljøbevisste valg og gjennomføre lokale miljøtiltak
- **utforske et naturområde i nærmiljøet** og beskrive hvordan noen organismer er tilpasset området og hverandre
- **oppleve naturen til ulike årstider**, reflektere over hvordan naturen er i endring, og hvorfor året deles inn på ulike måter i norsk og samisk tradisjon
- planlegge og gjennomføre undersøkelser av vær og himmelfenomener og sammenligne målinger, observasjoner og værtegn gjennom året
- **utforske sansene gjennom lek ute og inne** og samtale om hvordan sansene brukes til å samle informasjon
- gi eksempler på noen vanlige sykdommer og samtale om hva man kan gjøre for å verne kroppen mot smittsomme sykdommer

Samfunnsfag:

- **utvikle og presentere samfunnsfaglege spørsmål**
- samtale om korleis ulike kjelder, inkludert kart, kan gi informasjon om samfunnsfaglege spørsmål
- **utforske** og beskrive kulturminne og **kultur- og naturlandskapet i nærmiljøet**
- utforske og presentere korleis menneska levde for éin til to menneskealdrar sidan
- reflektere over kvifor menneske har ulike meiningar og tek ulike val
- **samtale om vennskap og tilhøyrse og kva som påverkar relasjonar**

- **beskrive og gi døme på mangfald i Noreg, med vekt på ulike familieformer og folkegrupper**, inkludert det samiske urfolket
- utforske og gi døme på korleis menneska påverkar klimaet og miljøet, og dokumentere korleis påverknadene kjem til syne i nærmiljøet
- presentere og gi døme på rettar barn har i Noreg og verda, og kva barn kan gjere ved brot på desse rettane
- **utforske og gi døme på korleis barn kan påverke avgjerder og samarbeide om demokratiske prosessar**
- samtale om moglegheiter og utfordringar ved digital samhandling
- samtale om kjensler, kropp, kjønn og seksualitet og korleis eigne og andre sine grenser kan uttrykkjast og respekterast
- utforske og gi døme på korleis menneske i ulike delar av verda påverkar livet til kvarandre

KRLE:

- utforske og beskrive hvordan kristendom og andre religioner og livssyn kommer til uttrykk lokalt og regionalt
- samtale om og presentere sentrale fortellinger og trosforestillinger i kristen tradisjon
- samtale om og presentere sentrale fortellinger og trosforestillinger i østlige og vestlige religiøse tradisjoner
- sammenligne og presentere ulike årstider og høytider i kristendom og andre religions- og livssynstradisjoner, som kulturarv
- samtale om og presentere estetiske uttrykk fra kristendom og andre religioner og livssyn
- bruke enkle fagbegreper i arbeidet med religioner og livssyn
- skille mellom ulike kilder til kunnskap om religioner og livssyn
- **beskrive og samtale om ulike måter å leve sammen på i familie** og samfunn
- samarbeide med andre i filosofisk samtale
- identifisere og reflektere over etiske spørsmål
- utforske og samtale om etiske sider ved menneskers levesett og ressursbruk
- **sette seg inn i og formidle egne og andres tanker, følelser og erfaringer**
- **samtale om hva menneskeverd, respekt og toleranse betyr og hva det innebærer for hvordan vi lever sammen**

Mat og helse:

- følge prinsipper for god hygiene i samband med matlaging

- bruke reiskap, rom- og vekt mål og enkle teknikkar i samband med matlaging
- kjenne att smakar i mat og undre seg over kvifor smak er noko vi opplever ulikt
- fortelje om kva som kjenneteiknar sunn og variert mat og kvifor det er viktig for helsa
- utnytte lokale matvarer i matlaging og presentere ledda i produksjonskjeda frå råvare til måltid
- sortere avfall i samband med matlaging og forklare kvifor det er viktig å gjere det
- lage enkle måltid og bidra til å skape ei triveleg ramme rundt måltid saman med andre
- samtale om måltidsskikkar frå norsk og samisk kultur og frå andre kulturar, og om verdien av å ete saman med andre
- samtale om korleis skulemåltidet kan bidra til ein god skulekvardag

Rammeverket er utarbeidet av en styringsgruppe bestående av representanter fra de fire pilotskolene i prosjektet Lekende lett skolestart. Rammeverket er skrevet våren 2025. Styringsgruppe består av:

- Tina Nordbotten Olsen (psykologspesialist i PPT og leder av styringsgruppa)
- Sigrun Sørungård (rådgiver oppvekststab)
- Bente Thuen Alfheim (rektor ved Husvik skole)
- Hege Thorvaldsen Lundby (inspektør ved Byskogen skole)
- Astrid Låhne Smedsrud (inspektør med ansvar for SFO ved Eik skole)
- Siri Rønningen Soelberg (kontaktlærer ved Kirkevoll skole)
- Lene Hole (styrer ved Ilebrekke barnehage)
- Amanda Grytnes (spesialpedagog og ped.leder ved Ilebrekke barnehage)

Alle bildene i rammeverket er laget ved bruk av kunstig intelligens.

Referanseliste

- Andreasen, A. G. & Lausten, M. (2019). *Trivselsutfordringer ved skolestart: et langtidsperspektiv*. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
<https://www.vive.dk/media/pure/14023/3216878>
- Bjørnstad, E., Myrvold, T. M., Dalland, C. P. & Hølland, S. (2022). *Hit eit steg og dit et sted – sakte med sikkert fremover? – En systematisk kartlegging av premisser for og trekk ved førsteklasse*. (Skriftserie 2022 nr 7 Delrapport 1). OsloMet.
<https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/794/726>
- Brodal, P. (2024, 10. april). *Leken, hjernen og barns utvikling* [paperpresentasjon]. Personalmøte for tønsbergbarnehager, Tønsberg.
- Christakis, E. (2017). *The Importance of Being Little: What Preschoolers Really Need From Grownups*. Penguin USA.
- De forente nasjoner (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Barne – og familiedepartementet.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/17893_1-fns_barnekonvensjon.pdf
- De forente nasjoner (2013). *Konvensjon om barns rettigheter. Generell kommentar nr. 17 (2013) om barnets rett til hvile, fritid, lek, fritidsaktiviteter, kulturliv og kunstnerisk virksomhet (art. 31)*. Komitéen for barns rettigheter.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/1376fac2fe2a427389f9f94b52acdefc/crc-c-gc-17-en-nor.pdf>
- Diamond, A. (2013). Executive Functions. *Annu. Rev. Psychol.*, 64, 135-168.
[10.1146/annurev-psych-113011-143750](https://doi.org/10.1146/annurev-psych-113011-143750)
- Djupedal, E. F. (2022). På skuldrene til de minste – grunnskolens timefordeling som verktøy for å skape fremtida. *Nytt norsk tidsskrift*, 39(1), 29-40.
<https://doi.org/10.18261/nnt.39.1.4>
- Djupedal, E. F. (2024). Forskningsfunn. Hentet 17. april 2024 fra
<https://elisedjupedal.no/forskningsfunn/>
- Eide-Midsand, N. (2015). *Boltrelek og lekeslåssing. Større rom i barnehagen og småskolen*. Kommuneforlaget.
- Foreldrerådet. (2024, 22. januar). Barn trenger lek for selvregulering! Med hjerneforsker Per Brodal. KLYNGE & Acast.
- Jeppesen, J. A. (2024, 10. februar). Elever som beveger seg, lærer mer. Kan innsikten

endre skolene i Norge? Forskning.no <https://www.forskning.no/barn-og-ungdom-fysisk-aktivitet-hogskulen-pa-vestlandet/elever-som-beveger-seg-laerer-mer-kan-innsikten-endre-skolene-i-norge/2319154>

Johannessen, K. N. (2024, 25. januar). Fra uro til ro [paperpresentasjon]. Personalmøte for tønsbergbarnehagene, Tønsberg.

Kunnskapsdepartementet. (2017). Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen. Fastsett som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.
<file:///C:/Users/tbgtiska/Downloads/Overordnet%20del%20p%C3%A5%20bokm%C3%A5l.pdf>

Kunnskapsdepartementet. (2021). Rammeplan for SFO. Forskrift om rammeplan for skolefritidsordningen. Udir.
<https://www.udir.no/contentassets/1d8a92df5874407bbb87cdea215cc832/rammeplan-sfo-bokmal.pdf>

Lindsey, E. & Colwell, M. J. (2013). Pretend and physical play: links to preschoolers' affective social competence. *Merill-Palmer quarterly*, 59(3), 330-360.
[10.13110/merrypalmquar1982.59.3.0330](https://doi.org/10.13110/merrypalmquar1982.59.3.0330)

Lunde, C. & Brodal, P. (2022). Lek og læring i et nevroperspektiv. Hvordan gode intensjoner kan ødelegge barns lærelyst. Universitetsforlaget.

Nyhagen, M. S. (2024, 2. april). *Det er ikke lek om vi må leke*. Gemini.
https://gemini.no/2024/04/det-er-ikke-lek-om-vi-ma-leke/?utm_source=RSS+Nyhetsbrev&utm_campaign=3dd1aeadf3-RSS_CAMPAIGN_ALT&utm_medium=email&utm_term=0_de4d883975-3dd1aeadf3-73639209

Olsson, M. R. (2023). "I don't think that it's play. Because we have to play." Norwegian six-year-old children's understandings of play when they start in primary school. *International Journal of Play*. Vol. 12(3).
<https://doi.org/10.1080/21594937.2023.2235469>

Pellis, S. M., Pellis V. C. & Bell, H. C. (2010). The function of play in the development of the social brain. *American Journal of Play*, 2(3), 278-296.
https://www.researchgate.net/publication/228076895_The_Function_of_Play_in_the_Development_of_the_Social_Brain

Reikerås, E. (2020). Relations between play skills and mathematical skills in toddlers. *ZDM*, 52(4), 703-716. <https://doi.org/10.1007/s11858-020-01141-1>

Ringereide, A. R. (2021, 13. januar). *Ulike former for lek*. Ndla.

<https://ndla.no/nb/subject:1:56ea35da-73d9-431f-a451-19f24f564f59/topic:1:dd109293-9021-4183-925f-2596803fe1d9/topic:1:55c54623-b415-4530-8e05-36583a2efe48/resource:4a49f60f-a77a-4103-ae24-3a4df9a6f1ca>

Sandseter, E. B. H. & Kvalnes, Ø. (2021). *Risikofylt lek – en etisk utfordring*. Universitetsforlaget.

Schanke, T. & Øksnes, M. (2022). Barns lek som deltakelse i skolehverdagen. *Nordic Studies in Education*, 42(4), 361–375. <https://doi.org/10.23865/nse.v42.3743>

Thibodeau-Nielsen, R. B., Gilpin, A. T., Palermo, F., Nancarrow, A. F., Farrell, C. B., Turley D., DeCaro, J. A., Lochman, J. E. & Boxmeyer, C. L. (2020). Pretende play as a protective factor for developing executive functions among children living in poverty. *Cognitive Development*, 56. <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2020.100964>.

Ungdata (2020, 23. januar). *Stress, press og psykiske plager blant unge*.

<https://www.ungdata.no/stress-press-og-psykiske-plager-blant-unge/>

Vestfold og Telemark Fylkeskommune (2021). *Liv og røre i grunnskole*. [Veileder].

https://mhfa.no/globalassets/skole/pdf/liv-og-rore-i-grunnskole_veileder-2021.pdf

Webster-Stratton, D. (2009). *De utrolige årene* (2. utg.). Gyldendal Norsk Forlag

Wendelborg, C. (2024). *Mobbing på skolen*. Analyse av Elevundersøkelsen skoleåret 2023/24. NTNU Samfunnsforskning.

https://samforsk.no/uploads/files/Mobbing-pa-skolen-Analyse-av-Elevundersokelsen-2023_24.pdf

Øksnes, M., Knutas, A., Ludvigsson, A., Falkner, C. & Kjær, B. (2014). Lekens rolle i Skandinaviske skolefritidsordninger og skolefritidshjem. *Barn – forskning om barn og barndom i Norden*, 32(3), 107–123.

<https://doi.org/10.5324/barn.v33i3.3504>

TØNSBERG
KOMMUNE

Sammen skaper vi en **nytenkende**,
trygg og **bærekraftig** kommune

TØNSBERG
KOMMUNE

Tonsberg kommune

postmottak@tonsberg.kommune.no

Postboks 2410, 3110 Tønsberg

Telefon 33 40 60 00

www.tonsberg.kommune.no